

Kuba
932

Ludvík Kuba a Slaný

Ludvík Kuba a Slaný

1. Ludvík Kuba s Věrou Kylviovou ve Slaném (před rokem 1940). (sbírka Věry Kylviové)

Ludvík Kuba v mých vzpomínkách

Když uslyšíme slovo „kuba“, někomu se vybaví postní vánoční jídlo z krupek a hub, někdo zavzpomíná na svou návštěvu ostrova Kuby v Karibiku či na kubánskou krizi, ale mnozí z nás si je spojí s všestranným umělcem Ludvíkem Kubou, dr.h.c. Po většině lidí, kteří odejdou na věčnost, jak se říká, „ani pes neštěkne“. A pak jsou také ti, co po sobě zanechali výraznou stopu. K těm patří Ludvík Kuba.

Dobře si pamatuji postaršího pána, který čas od času zajížděl ke svým přátelům do Slaného, někdy i se svou milou, příjemnou paní. Mistr Kuba byl pro trhlináře sluníčkem, vždy v dobré náladě, plný vtipů a humoru, proto se snažili mu pobyt ve Slaném co nejvíce zpříjemnit.

Mám několik vzpomínek na Mistra Kubu.

Jednou jsem doprovázela tátu na návštěvu do Karlína ke Kubovům. Mistr se rozhodl, že nám zazpívá nejnověji objevenou písničku. Posadil mne k pianinu, dal přede mne svůj notový zápis a já, ztrémovaná a nezvyklá luštit ručně psané noty, jsem se projevila jako naprosto neschopný doprovod. Mistr mne i sebe osvobodil tím, že nám zazpíval a zahrál na piáno sám.

Druhý zážitek byl příjemnější. Když byl Mistr na návštěvě u nás doma, táta ho dovedl ke dvěma obrázkům se žlutými narcisy, aby je posoudil. Mistr Kuba bez váhání přikročil k jednomu obrázku, začal šermovat rukama a vysvětlovat, jak jsou zde dodrženy všechny náležitosti malby. Byl to můj obrázek a o náležitostech malby jsem neměla ani ponětí. Táta byl trochu zklamán, že jeho narcisy ponechal Mistr bez povšimnutí.

Když jsem poslala Mistrovi novoroční gratulaci, kterou jsem pracně vytvořila, byl to linoryt – větvička jmelí, Mistr Kuba mi poslal svou gratulaci, na kterou připsal, že mne vítá do svazku umělců. Bylo to nezasloužené vyznamenání.

Copak by si asi ten moudrý pán myslel o naší době stěhování národů? Kde by našel své Slovanstvo?

Věra Kyliesová (94 let), dcera Josefa Kyliese, Praha 9. 2. 2015

2. Na Kubově výstavě ve Slaném (1943), zleva Josef Čížek, Josef Kyliés, starosta Slaného Jaroslav J. Pála a Ludvík Kuba. (sbírka Olgy Černušákové)

Ludvík Kuba a Slaný

Dva dny před památnou výstavou Ludvíka Kubovy ve Slaném v roce 1943 napsal Josef Kyliès do novin článek *Čtení o Ludvíku Kubovi*,¹ ve kterém vyslovil přání vydat v budoucnu o malíři knihu a zároveň podotkl, že: „Bezmála hezká knížka by byla už i o tom, jak se Mistr Kuba setkal se Slaným a jak potom se s ním stále seznamoval a sblížoval a co krásného s ním jeho slánští přátelé zažili, co radosti z krásného díla, z duchaplných myšlenek i z jeho veselých žertů.“

Objemná monografie o Ludvíku Kubovi vznikla již v roce 1946² a nalezneme v ní, i když skryté za šifrou monogramů, portréty jeho slánských přátel. Otázkou zůstává, koho si dnes představíme za popiskou *Portrét pana J. K.* nebo *Portrét pana J. Č.* ... téměř pro každého neznámí lidé. Mnoho objeveného přinesla až výstava v Národní galerii v Praze *Ludvík Kuba, poslední impresionista* (29. II. 2013–6. 4. 2014), kterou doprovázel obsáhlý katalog se zásadní statí Veroniky Hulíkové.³ Do té doby o spojení Kubovy s městem pod Slánskou horou neexistovalo širší povědomí.⁴ V Kubových pamětech *Zaschlá paleta*⁵ nenajdeme o Slaném a o jeho zážitcích s tamními přáteli ani zmínky. Pevné pouto Kubovy ke Slanému se rozvinulo v posledním období umělcova života, které již kniha nezachycovala. Navíc v době, kdy vzpomínky vyšly tiskem, se některé slánské osobnosti už téměř deset let nesměly na veřejnosti připomínat.

Jako zázrakem se nám podařilo ze starých zásuvek a krabic vyzdvihnout cennou korespondenci,⁶ historické snímky a postupně jsme dali dohromady soupis obrazů, a to nejen portrétů, které se týkají vztahu Ludvíka Kubovy a Slaného. Zcela nové poznatky v tomto směru přináší rukopis Josefa Kyliése,⁷ který jen v detailech doplňuje poznámky Josefa Čížka.⁸

A najednou máme před sebou působivý příběh o přátelství, na jedné straně sice stárnoucího, ale duševně stále aktivního malíře Kubovy a na druhé straně Slaného, respektive jeho zdejších přátel. Z pohledu umělce „kubovského ražení“ by nejspíš běželo rovněž o jakýsi portrét, který má svou výraznou barevnou strukturu ... ale i tak mnohé zůstává pod zaschlými vrstvami barvy ukryto.

Pokusili jsme se vyhovět přání Josefa Kyliése – napsat o Kubovi a uspořádat výstavu *Ludvík Kuba a Slaný*. Na knihu si netroufáme, k té by totiž byli povoláni pouze ti, kteří se na naše úsilí již dívají z věčnosti – zejména Josef Kyliès a Josef a Karel Čížkovi, jejichž památce je také tato výstava věnována.

3. Ludvík Kuba na návštěvě ve Slaném, zasedání Trhlíny – zleva sedící Ludvík Kuba, Olga Čížková, Olga Kubová a Josef Kyliés. (sbírka Olgy Černušákové)

Na začátku byla Trhlina

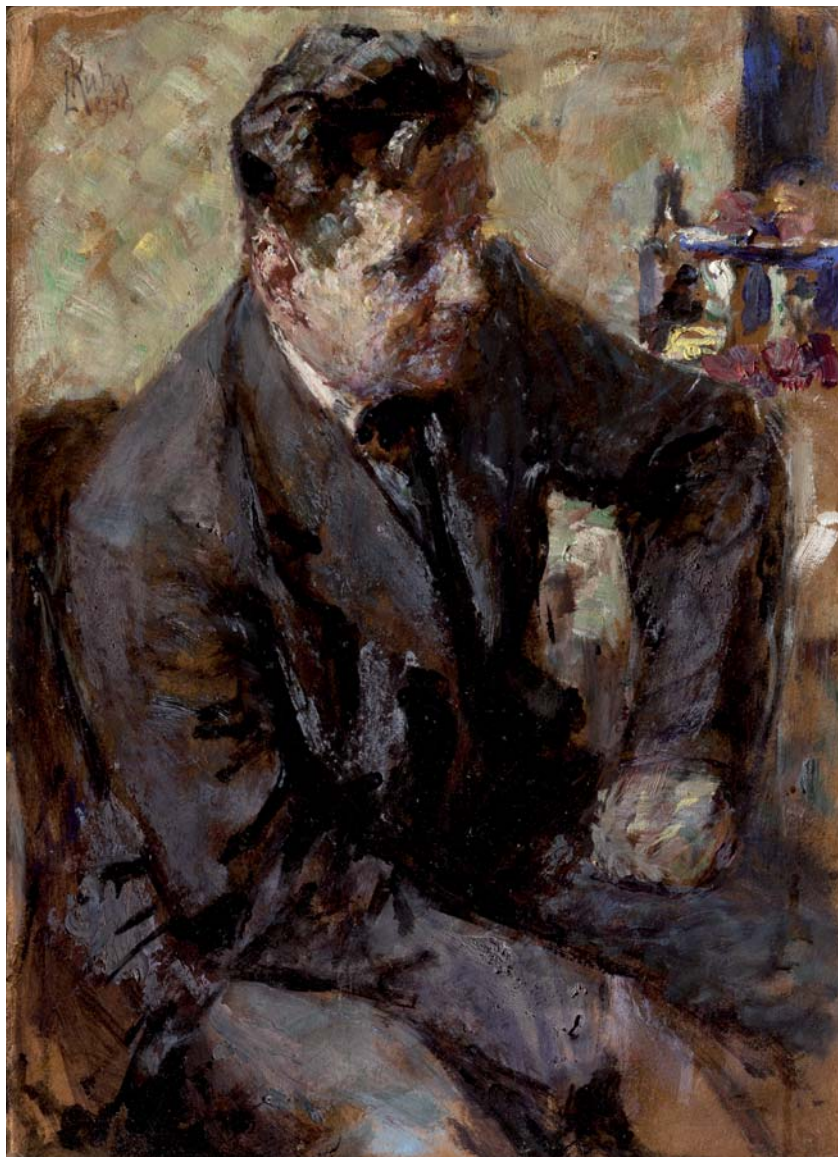
Slánské působení Ludvíka Kuby je třeba dát do souvislosti s „Trhlinou“, výtvarným odborem slánského Sokola – partou lidí, kteří se zajímali o výtvarné umění.⁹ Na počátku Trhliny stálo přátelství dvou Josefů – Čížka a Kyliese, přátelství, které rozdělila až Čížkova smrt v dubnu 1945 ve věznicí pražského a kladenského gestapa – Malé pevnosti v Terezíně. Josef Čížek ve svých denících vzpomíná, že když se v roce 1914 stal náčelníkem místního Sokola, seznámil se s Kyliesem, který tehdy začínal jako mladý úředník Hospodářského družstva ve Slaném. Brzy na to vypukla první světová válka a Kylies narukoval do Haliče na frontu. Z této válečné etapy se dochovala spousta Kyliesem kreslených pohlednic adresovaných Josefu Čížkovi. On sám byl na frontě raněn na ruce, popravdě řečeno zranění si způsobil sám, když viděl ty hrůzy okolo sebe. A jako raněný se v létě 1915 dostal do Slaného a jeho první cesta po ubytování ve vojenské nemocnici vedla právě k Josefu Čížkovi. K němu pak docházel denně a u druhého psacího stolu v kanceláři pilně kreslil. Sokolské vlastenectví a krvavé válečné zkušenosti zapříčinily odklon od všeho rakouského.

Ve výtvarné orientaci trhlinářů se pěstoval vztah zejména k tradiční české malbě – třeba k dílu Josefa Mánesa nebo Mikoláše Alše. V nové Československé republice oba Josefové uplatňovali slovanské ideje a věřili slovanským ideálům, poslání sokolského hnutí, jež je učilo spoléhat na vlastní síly. Dá se říci, že přístup k dějinám české země a města Slaného u nich vycházel z pojetí Františka Palackého, nikoliv z pohledu Josefa Pekaře.

Ke Kyliesovi a Čížkovi se posléze připojil František Bouda. Svá díla představovali na výstavách v místní sokolovně a měli úspěch. A tak vznikl umělecký odbor slánského Sokola. Jak poznamenal Josef Čížek, odbor nikým nevolený, ale sokolskou jednotou uznávaný. A přidávali se postupně další ... Karel Čížek, MUDr. Rubeš, Jiří Včelák, Karel Kučera.

Společně se setkávali v neděli dopoledne v „trhlině“ – v kanceláři firmy Aloise Čížka, původně mýtném domku čp. 171 (dnes Třebízského ulice), kde debatovali o kultuře a umění. Název Trhlina nebyl zcela originální, jmenoval se tak klub cyklistů na Královských Vinohradech. Měli prý snahu označení změnit, ale vyšla naplano. Později Josef Kylies zmínil, že v úsilí propagovat umění a rozvíjet vlastní tvorbu zůstávala slánská jednota v celorepublikové organizaci „bílou vránou“.

Činnost Trhliny byla mnohotvárná. Vedle přehlídek amatérských malířů musíme uvést aktivity věnované předním českým umělcům. Například u příležitosti stého výročí narození Josefa Mánesa proběhl ve slánském divadle slavnostní večer (8. 5. 1920), na kterém přednášel o jeho díle V. V. Štech; poté si Slánští mohli prohlédnout kolekci reprodukcí Mánesových prací v místní sokolovně. Jedinečnou pak byla výstava z díla Mikoláše Alše k dvacátému výročí malířova úmrtí v roce 1933, jež měla ohlas i v Praze. V sokolovně byla k vidění desítky originálních kreseb ze sbírek slánských občanů.

4. Ludvík Kuba, *Studie k podobizně Josefa Klyiese, 1939.* (soukromá sbírka)

Výstava členů Umělecké besedy, která proběhla v roce 1933, vzbudila mezi občany rozruch. Vedle tradičních prací, kterým dominovala plátna Václava Rabase, mohli totiž Slánští spatřit symbolismem prochnutá a pro řadu z nich ne zcela akceptovatelná díla Josefa Šímy. Dveře sokolovny byly tehdy otevřeny od 28. září do 8. října a na závěrečném večeru promluvil za Uměleckou besedu malíř F. V. Mokřý.

Výtvarné umění chápali trhlináři jako podstatnou součást životního stylu, nikoliv jen jako „bonus“, který by bylo možno odtrhnout od života ve městě a v jeho zemědělském okolí. Proto se také v jejich plánech nenalezlo místo pro prezentaci avantgardních umělců. Představovali se tu malíři jistě vynikající, ale vždy přicházeli s uměním sdílným širokému okruhu; s uměním svým způsobem tradičním, které bylo „zahleděno“ do české (a slovenské) krajiny a historických měst, obrazy mluvily o práci lidí na „rodné hroudě“. A umění bylo nejen oceňováno, ale i finančně podporováno. Slánští, zejména ředitel spořitelny Karel Čížek, se stali v tomto ohledu skutečně významnými mecenáši jak v době předválečné krize, tak v době protektorátu.

Z celé řady osobností spojených s trhlináři musíme zmínit vedle dominantního Ludvíka Kuby, jehož vztah k Trhlině byl nejužší, i další české umělce. Věrným spolupracovníkem a spolustolovníkem na mnoha sedáncích byl malíř, grafik a vyhledávaný ilustrátor Václav Fiala, který působil na Slánsku již od roku 1929. Je třeba připomenout jeho portréty místních přátel a zejména výzdobu novostrašecké spořitelny (1941), jež byla filiálkou slánské; souborná výstava se ve Slaném uskutečnila v roce 1943.¹⁰ A byl to Josef Čížek, kdo objevil talent zručného, dnes již polozapomenutého kreslíře a svým způsobem následovníka Mikoláše Alše, Jaroslava Vojny z Týna nad Vltavou; ten se ve Slaném představil v roce 1936.¹¹ K Jihočechům spřízněným s Trhlinou patřili i Richard Lauda¹² (výstava 1926) a předčasně zesnulý Josef Krejsa¹³ (výstava 1935). Z dalších vynikl zejména mistr barevného dřevorytu Karel Vik,¹⁴ který doprovodil dodnes nepřekonanou knihu *Pohledy do kulturních dějin Slaného a Slánska* skvělými tušovými kresbami, jeho přehlídka zde proběhla roku 1939. Do Slaného přijížděl i malíř Alois Moravec,¹⁵ autor rozměrného panelu *Sirotci před Slaným* (1941), jeho výstava v roce 1941 však neměla velký úspěch. Nesmíme opomenout také ženy malířky¹⁶ – autorku kreseb pro *Ročenku slánské spořitelny* (1927) Pavlu Vicenovou-Rousovou, Zdeňku Vorlovou-Vlčkovou (výstava 1940) a Julii Mezerovou (výstava 1944), manželku slánského architekta Aloise Mezery. Ve výčtu nemůže chybět T. F. Šimon a hollaristé.¹⁷ Zejména T. F. Šimon si město oblíbil, měl tu nejen výstavu (1938), ale světili mu i „uměleckou režii“ grafického souboru *Slaný v šesti leptech*,¹⁸ který vyšel v roce 1936 (Vladimír Silovský, Cyril Bouda, Vladimír Pukl, T. F. Šimon).

Důležitou roli hráli trhlináři i za okupace, kdy byl Sokol německými úřady zrušen a až po několikaleté přestávce vznikla v roce 1944 Družina přátel umění „Navrátil“. Ta také roku 1946 uspořádala v sokolovně posmrtnou výstavu Josefa Čížka a Josefa Kyliese.

Jestliže dříve pomáhaly kulturní aktivity trhlinářů formovat život v nové republice, v temné době okupace byla jejich úloha ještě náročnější a potřebnější. Koncerty – proslulé hudební středky – a výstavy dávaly lidem v protektorátu naději, byly jim světlem. O tragických momentech doby vypovídá životní příběh trojice přátel – Josefa Čížka, Josefa Kyliese a slánského starosty Jaroslava J. Pály. Ten nebyl až tak častým návštěvníkem zasedání Trhliny, na řadě výstav a kulturních akcí se však podílel. V zápiscích Kyliese je vzpomínka, jak mu Pála se slzami v očích vyprávěl o marné snaze zachránit jednoho ze svých spolupracovníků, patrně Hnátku, který se dostal do spárů gestapa. Ironií osudu v koncentračním táboře

5. Ludvík Kuba s manželkou ve Slaném (1934), v pozadí Vlasta Čížková. (sbírka Olgy Černušákové)

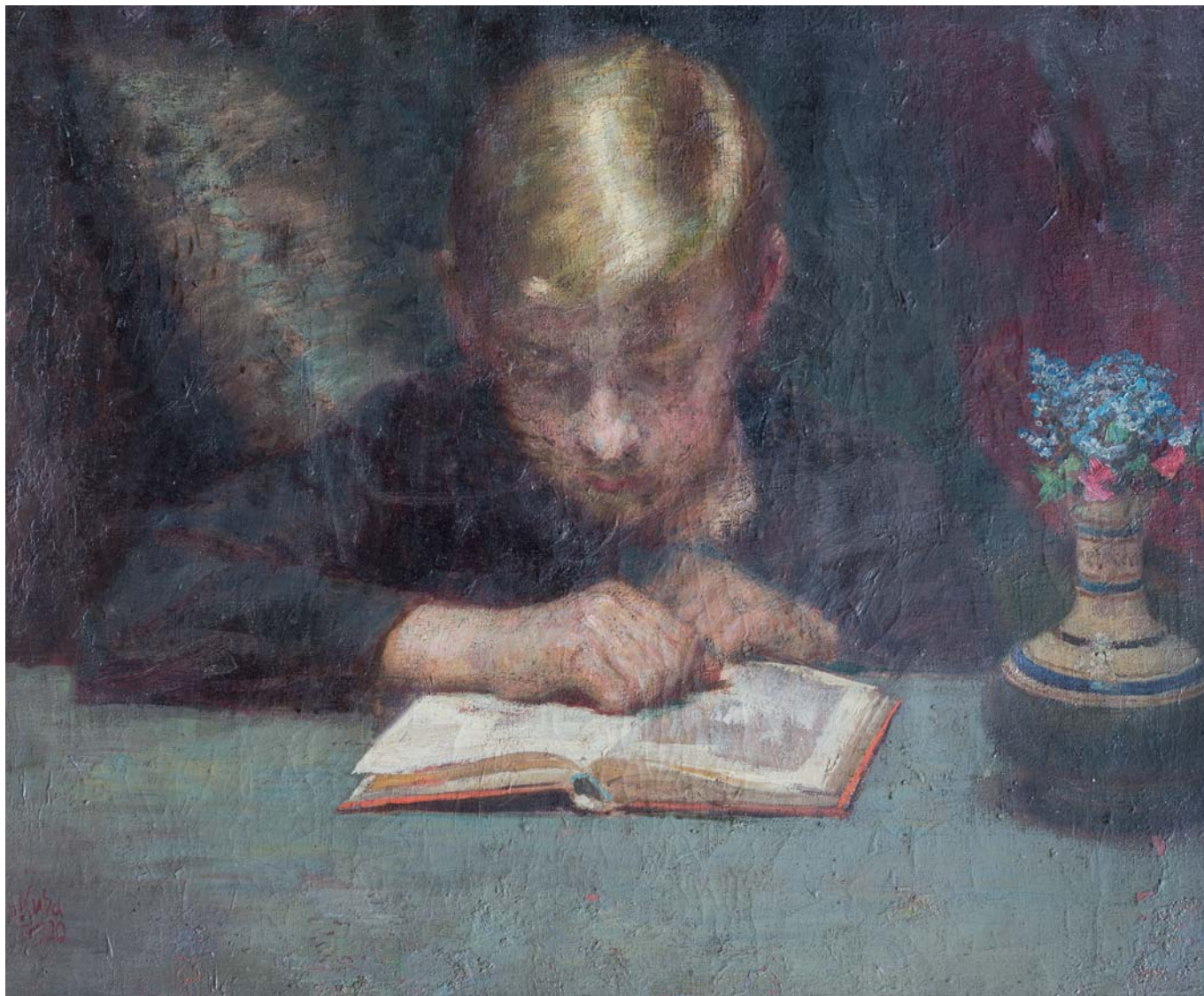

v roce 1944 skončili oba Josefové a Jaroslava Pálu v roce 1947 odsoudil lidový soud v Praze k doživotí, neboť mimo jiné podporoval a propagoval nacistické hnutí, a to jako člen různých spolků pěstujících spolupráci s Němci ... ano, i výstavy ve Slaném ohlašované česko-německými plakáty, které připravovali Kyles a Josef Čížek, mohly být po roce 1945 označeny za akce ve spolupráci s Němci ...

Odkaz trhlinářů je sice nepřehlédnutelný, ale dnes, v době supermarketů, chytrých telefonů a tabletů, kdy již nehrajeme na národní notu a vnímáme svět v širším horizontu, není z hlediska obsahového až tak přitažlivý. Přesto nás může z jejich úsilí leccos inspirovat a posilovat. Při pročitání Kylesových pamětí nejvíce zaujme jeho čistý vztah k umění, ke kráse. Kyles, kterému záhy zemřel otec, a proto nemohl zahájit vysněná studia malby, naplnil svůj život uměním až po okraj. S obdivem sledujeme jeho nasazení pro věc a nesmírnou obětavost při pořádání výstav. Byl skvělý hudebník, pohotový ilustrátor a autor řady statí o výtvarném umění. Zamýšlel dokonce postavit ve Slaném galerii, což znemožnila internace v koncentračním táboře.

6. Ludvík Kuba ve Slaném (1934), od Baňkova mlýna maluje kostel sv. Gotharda. (sbírka Olgy Černušákové)

7. Ludvík Kuba, *Mario nad knížkou*, 1920; jeden z mnoha „portrétů“ Kubova syna. (soukromá sbírka)

Ludvík Kuba poprvé ve Slaném a výstava v roce 1934

Kuba přijel do Slaného poprvé 15. 10. 1933,¹⁹ společně se svými hostiteli vystoupil také na Slánskou horu. Byl krásný podzimní den, všechno zářilo barvami a umělec byl nadšen. To ještě netušil, že touto návštěvou začaly dlouholeté kontakty s lidmi, kteří tvořili slánskou kulturu. Na Kubu tehdy čekali Karel Čížek,²⁰ jeho bratr Josef, jejich bratranec Josef Čížek, tehdejší předseda slánské občanské záložny, a Josef Kyles. Jak zaznamenal Josef Čížek, Kuba na svou sedmdesátku překypoval obdivuhodným temperamentem a pochvaloval si úhlednost města. Trochu se obával zdejší krajiny, že bude jednotvárná, ale byl spokojen, líbila se mu.²¹

Ze společného setkání se zrodil záměr uspořádat příštího roku Kubovi ve Slaném výstavu. Proto Kuba přijíždí do města znovu 1. dubna 1934,²² aby dohodl další postup. Slánští hostí i jeho choť Olgu a syna Ludvíka,²³ jenž často svého otce doprovázel (obr. 7).

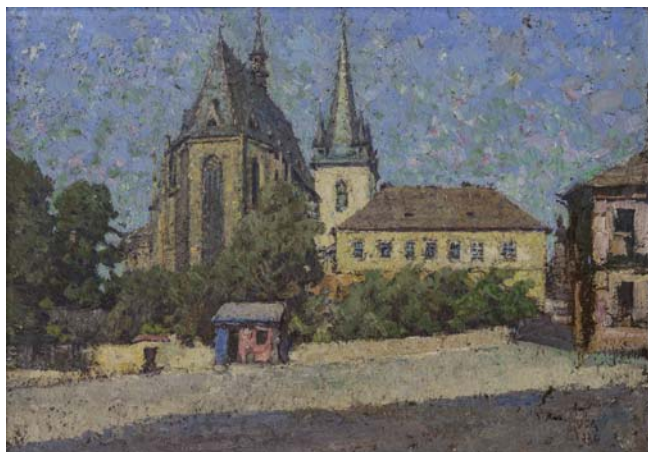
Kuba měl v úmyslu pobývat ve Slaném již v květnu, ale rodinné záležitosti jej zdržely, objevil se tu až v neděli 17. června.²⁴ Bydlel u Josefa Čížka (Třebízského ul. 616),²⁵ ale maloval málo – *Uličku ve Slaném* (dnes Štechova ulice) (obr. 8),²⁶ poté od Baňkova mlýna *Slánský kostel* (obr. 9).²⁷ Ze Slaného si v pondělí 18. 6. „odskočil“ do nedalekého Smečna, kde jej zaujala *Smečenská fara* (obr. 10).²⁸ Suché počasí způsobilo, že Kuba začal portrétovat Olgu Čížkovou, ženu hostitele, vznikla tak půvabná podobizna *Čtenářky* (obr. 11).²⁹

Výstavu *Ze slovanského světa*,³⁰ která byla otevřena o posvícení 9. září 1934, uvedl Karel Čížek a poté promluvil sám malíř – nejprve o svých rodičích, mládí, sbírání slovanských národních písní a nakonec o vlastní malbě. Návštěvníci mohli spatřit na 72 obrazů – motivy z Bulharska, Srbska, Lužice, Karpatské Rusi, Slovenska a dva obrazy ze Slaného – *Čtenářku* a *Slánský motiv*.³¹ Kuba přijel do Slaného i na samý závěr přehlídky – 16. září.³²

8. Ludvík Kuba, *Ulička ve Slaném*, 1934. (soukromá sbírka)

9. Ludvík Kuba, Slánský kostel, 1934.
(Vlastivědné muzeum ve Slaném)

10. Ludvík Kuba, Smečenská fara, 1934. (soukromá sbírka)

11. Ludvík Kuba, Čtenářka (Olga Čížková), 1934.
(soukromá sbírka)

Ludvík Kuba a výstava čínského umění (1935)

Období, kdy se Kuba často setkával se slánskými přáteli, je charakterizováno i jeho vztahem k čínskému umění, které obdivoval, sbíral a o němž zasvěceně hovořil a psal.³³ Ve svých sedmdesáti letech začal Kuba studovat čínské písmo a najal si dokonce svého učitele – vytáhlého Emanuela Šimandla. Kylies vzpomíná, jak Kuba při své návštěvě Slaného v roce 1943 brzy ráno vstával a procvičoval si svou oblíbenou čínštinu. Jeho zájem o Čínu „přeskočil“ i na Slaňáky. On je seznámil se sinologem Vojtěchem Chytilém a stál rovněž za zajímavou výstavou *Čína ve Slaném* (3.–10. II. 1935).³⁴ A když Vojtěch Chytil nemohl pro nemoc výstavu zahájit, chopil se před početným publikem slova sám, nikoliv však jako sinolog, ale vyznal se ze svého vztahu k čínské kultuře. Jak zapsal Kylies, v úvodu Kuba naznačil to podstatné, co můžeme obdivovat na čínském umění, načež se jeho vystoupení postupně proměnilo v jakousi upřímnou zpověď dítěte evropského západu, jež s lítostí vyslovuje hluboký stud nad hrabivým barbarstvím evropských národů, které do staré Číny přijížděly kořistit. Ke konci proslovu přinesl poštovní doručovatel telegram, ve kterém se Chytil omlouvá, že se nemohl do Slaného vypravit, a požádal Ludvíka Kubu, aby jej zastoupil. Ten ale odvětil, že výstavu uvedl pouze jako malíř a že na odborný výklad Vojtěcha Chytila si musejí návštěvníci počkat; ten pak hovořil ve Slaném 10. II. 1935.³⁵

12. Na výstavě *Čína ve Slaném* ve slánské sokolovně (3.–10. II. 1935). (sbírka Olgy Čermušákové)

13. Josef Kylvies, plakát k přednášce Ludvíka Kuby ve slánské sokolovně v roce 1937. (Vlastivědné muzeum ve Slaném)

O Polabských Slovanech (1937)

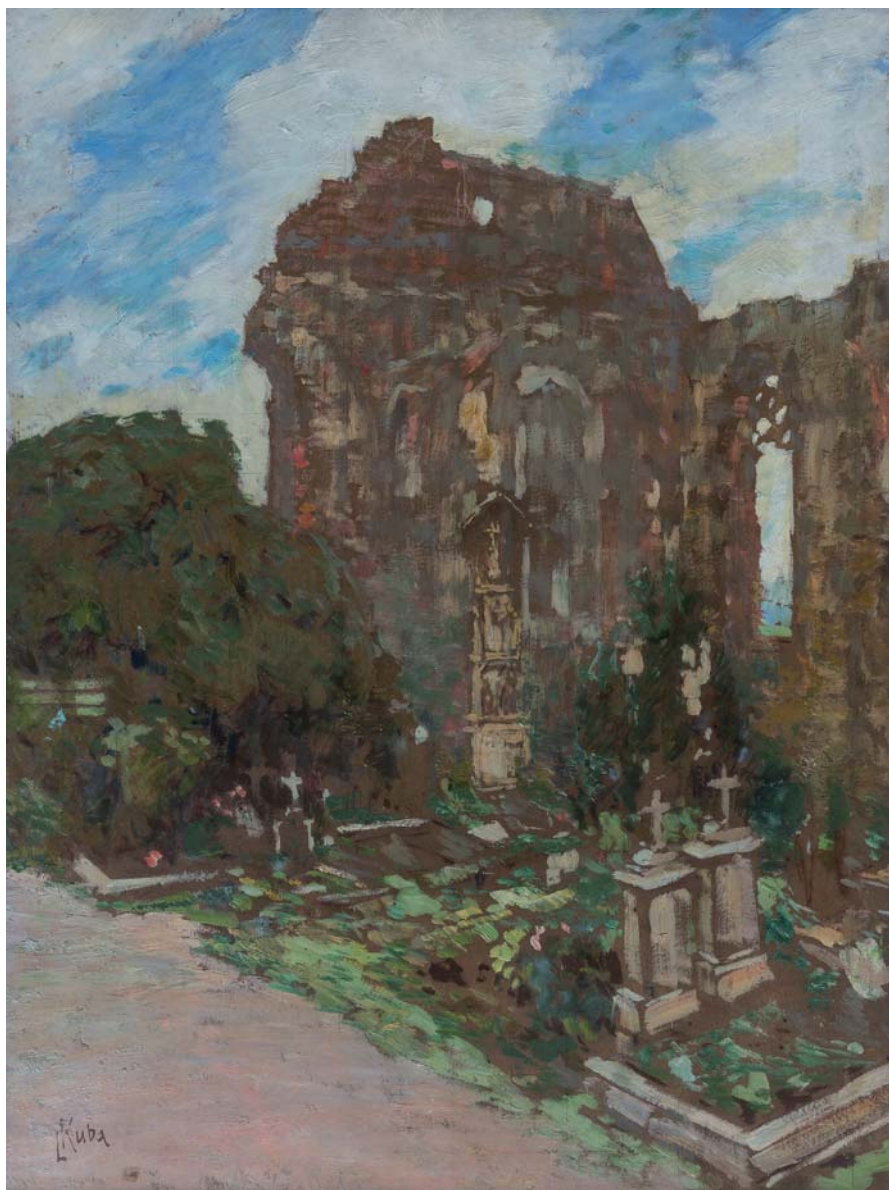
Významná byla i Kubova slánská přednáška o Polabských Slovanech – *Hranice západního Slovanstva* (obr. 13),³⁶ která proběhla v sokolovně v neděli 7. listopadu 1937. Výtěžek ze vstupného byl určen na stavbu sokolovny v Bílině, kde česká menšina musela stále více čelit německému tlaku; vše se radikalizovalo, na obzoru se rýsoval „Mnichov“. Před auditoriem dominoval v sále obraz *Hrob Michala Hórnika v Budyšíně* (obr. 14), který Kuba zamýšlel prodat s tím, že získaný obnos by rovněž poskytl na stavbu do Bíliny.³⁷

Bylo až dojemné, jak před delegací bílinských sokolů a Kyliísem namalovanou velkou mapou s ostrůvky slovanského osídlení v „německém moři“ statečně Kuba promlouval. Kyliíse ve svých pamětech poznamenal: „Kuba ohnivou řečí připomínal historii zániku Obodritů, Luticů, Pomořanů a Srbů na území rozpínající se třetí říše ... Jako živé plameny šlehala před posluchači citovaná svědectví o posledních Polabských Slovanech, viděli před sebou děsivé propasti odvěké slovanské nesvornosti, měkkosti, poddajnosti a otupělosti proti tvrdým náporům germánské rasy ... Ukazovátko v ruce Kubově se co chvíli míhalo vzduchem před velkou mapou a jeho hrot se tu a tam zabodával do měst, která před tisíci lety byla na západní hranici Slovanstva.“ Vystoupení zakončil sbor Dalibor písní od O. Jeremiáše na slova slovanské hymny Hej, Slované.³⁸

Přednáška slavila úspěch a Kyliíse pár dní nato Kubovi píše, že jeho řeč zněla jako polnice posledního soudu nad hroby slovanských kmenů; Kubův text i s Kyliísovou mapkou vyšel ve *Slánském obzoru*.³⁹ Kuba dokonce uvažoval o separátním tisku, jehož prodej měl rovněž podpořit vybudování bílinské sokolovny. Nakonec se k tomu kvůli tamní napjaté česko-německé situaci po konzultaci se svým synem, který tam v tu dobu působil, neodhodlal. O to více byl překvapen, když jej 24. 4. 1938 navštívili Josef Čížek a Kyliíse a přinesli mu 100 výtisků „slánské přednášky“, kterou vydali vlastním nákladem.

V roce 2012 se díky Společnosti přátel Lužice objevila na pultech Kubova kniha *Čtení o Polabských Slovanech*,⁴⁰ která uzavřela řadu popularizujících svazků tohoto autora o slovanském světě. Kuba publikaci končí statí nazvanou Proroctví Palackého,⁴¹ jež je pro nás svým způsobem vzácná. Text, jenž vznikl těsně po skončení hrůz druhé světové války, je ovlivněn tehdejší obecným odporem ke všemu německému a podstatně zasažen smutkem z mučednické smrti jeho přítele Josefa Čížka. Pro sokola Čížka, prodchnutého slovanským myšlením, bylo základním východiskem pro posuzování historie dílo Františka Palackého, který popisuje české dějiny jako vzájemné potýkání českého a německého živlu. Kuba vzpomíná, jak spolu seděli mnohokrát v knihovně a hovořili o historii ve chvílích, kdy do místnosti doléhal zpěv německých vojáků pochodujících přímo pod okny. A když německá moc strhla pomník Františka Palackého, s Josefem Čížkem to zatřásl. Podle něho Němci spatřovali v Palackém nejen historika, jehož chápání dějin mu nikdy neodpustili, ale také hlavu národa, muže předvídavého, jejich nejradiálnějšiho odpůrce. Tehdy začal zamlklému Kubovi rozprávět o „třetím

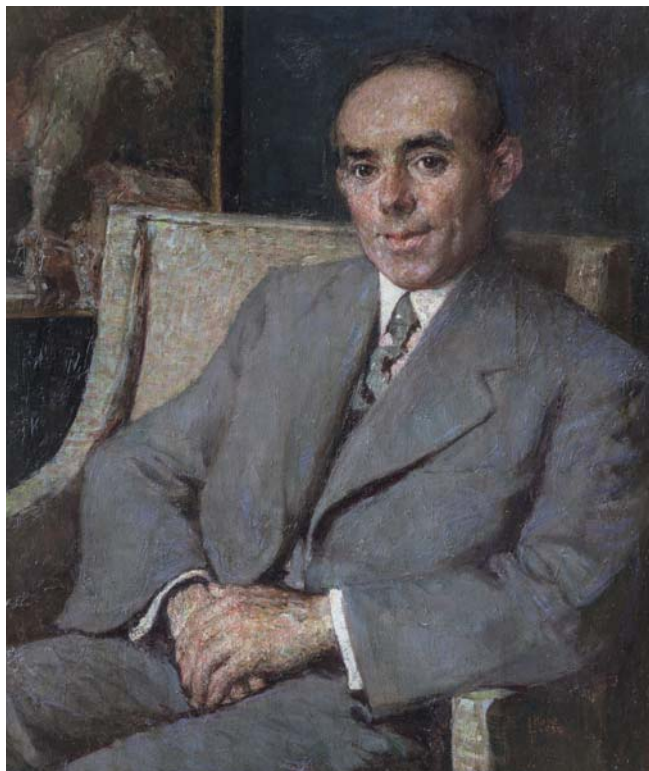
14. Ludvík Kuba, *Hrob Michala Hórnika v Budyšíně*, 1922. (Vlastivědné muzeum ve Slaném)

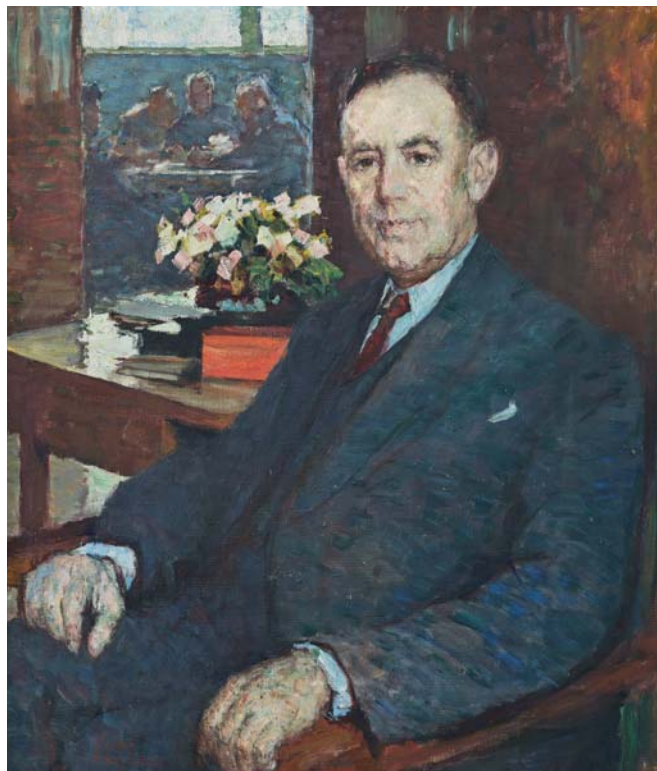
proroctví Františka Palackého“, ve které sám pevně věřil. Kuba, který byl po návštěvě Sovětského svazu v roce 1937 velmi kritický k bolševickému režimu, mu dal v podstatě za pravdu. Neboť nyní nešlo ani o carské Rusko, ani o stalinský systém, ale o ruský národ, který zadusí ... jak citoval Čížek Palackého: „touhu hojných německých zuřivců, když piklhaubny počnou apoštolovat krví a železem slovanský svět.“ (Piklhaubna je také na Kyliesově plakátu Kubovy přednášky). K vítězství bylo v ty dny ještě hodně daleko, ale jak zapsal Kuba, jejich oči v té chvíli plály ohněm víry. Čížek prý uzavíral obdobná povídání stejnou předpovědí: „za tři neděle bude konec“ a vždy čekal na Kubův dovětek: „tedy, za ty poslední“. Na podzim roku 1944 Josefa Čížka zatkli i s Josefem Kyliesem⁴² a odvezli je do Malé pevnosti v Terezíně, kde 17. dubna 1945 skonal – tedy tři neděle před koncem. Uskutečnění třetího proroctví Palackého se již Josef Čížek nedočkal.

15. Přátelé – Ludvík Kuba a Josef Čížek (kol. r. 1935). (sbírka Olgy Čermušákové)

16. Ludvík Kuba, Josef Čížek, 1935. (soukromá sbírka)

17. Ludvík Kuba, Karel Čížek, 1940. (soukromá sbírka)

Portréty Josefa Čížka a Josefa Kyliese

Pro Slaný mají zásadní význam zejména Kubovy podobizny jeho tamních přátel. Prvním portrétovaným ze „silné čtyřky slánských druhů“ byl *Josef Čížek*,⁴³ kterého začal malovat Kuba v pražském ateliéru na konci září 1935 (obr. 16). Kuba mu napsal z Karlových Varů, že se 19. 9. 1935 vrátí do Prahy a pak by se mohl pustit do jeho portrétu. Na prvním sezení 24. 9. bylo třeba si ujasnit základní koncepci, a tak se, jak vzpomínal Čížek, „tahali s křeslem po ateliéru“ a hledali příhodné světlo; nakonec byla dohodnuta sedící postava v životní velikosti – an face – po kolena. Portrétovaný zachytil ve svých pamětech, jak nejprve měl obličej na plátně ve výrazu mírný úsměv, ten však později zmizel. Následující den Kuba kreslil, vše porovnával a měřil a na závěr prohlásil, že zítra, tzn. 26. 9., „to položíme do oleje“. Když přijel Josef Čížek 30. září do ateliéru, byl překvapen, že se mu na obraze „vrátil úsměv“. V úterý 1. října se Kuba věnoval pozadí a dokončoval usměvavý obličej; obleku dal tmavší šedivý tón. Josef Čížek seděl v ateliéru celkem devětkrát a hotové dílo přivezl Kuba do Slaného osobně na zahájení výstavy o čínském umění, tj. 3. II. 1935.

Práce na podobizně *Josefa Kyliese* zahájil Kuba 7. 5. 1938 a patrně žádný jiný portrét nemaloval déle. Zde nejde jen o skvělou výtvarnou úroveň díla, ale i o jeho příběh. S průběhem portrétování jdou ruku v ruce Kyliesovy vzpomínky z bezpočtu setkání, kdy umělci pózoval. Jako by obraz do sebe nasál hrůzu válečné doby a zároveň byl „okořeněn“ hlasem a myšlením lidí, kteří se v ateliéru potkávali, vyměňovali si s Kubou názory na výtvarné umění, folklór, svěřovali se se svými starostmi, hovořili o naději.

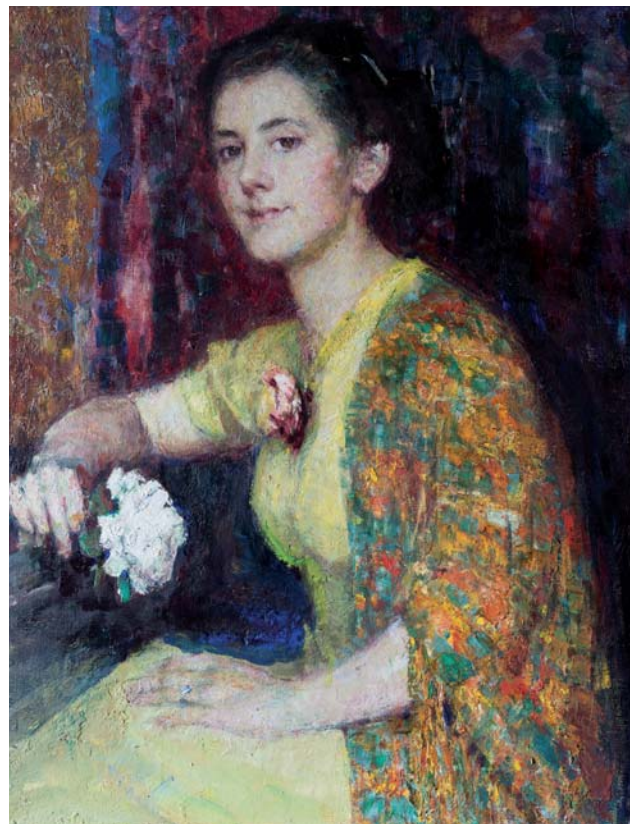
Kylies si pečlivě zaznamenával tvůrčí postup. Po rychlém začátku se práce notně zpomalila, Kuba měl stále výhrady; když přišel Kyliies 17. I. 1939 do ateliéru, malíř plátno obrátil vzhůru nohama a začal portrétovat Kyliese z profilu.⁴⁴ Na skicu z léta 1938 namaloval zátiší s kuchyňským náčiním. Podle Kuby to „nebylo stále ono“ a v říjnu 1939 tvoří Kuba další náčrt obličeje.

Vznikla tak „druhá podobizna“, která nese datum 1939 (obr. 4).⁴⁵ Ale malíř zjevně chtěl s portrétováním Kyliese pokračovat. Důvodů, proč se tak rozhodl, bylo více ... vděčnost, přátelství, Kyliesova pomoc v době válečné nouze. Když v květnu 1940 vstoupil Josef Kyliies do ateliéru, všiml si na pódiu křesla, které nahradilo židli, na které jej Kuba dosud maloval. Nato umělec prohlásil, že dosavadní malba není k ničemu a že navrhuje začít znovu. Kyliies, pro kterého každé setkání s Kubou v pražském ateliéru bylo v protektorátní době sváteční posilou, vřele souhlasil.⁴⁶ A Kuba pracoval na nové podobizně, v pořadí již třetí, nyní poněkud výpravnější a rozměrnější, která však z výtvarného pohledu obraz z roku 1939 nepřekonal; i podle Kyliese byla až příliš „oficiální“. V říjnu 1940, když byly hotové ruce a téměř výraz obličeje, oznámil Kuba: „Tak ještě jedno nebo dvě sezení.“ V listopadu však stál obraz u stěny a na stojanu bylo napnuto čisté plátno. Kuba to zdůvodnil tím, že si hlavu udělá zvlášť. Následovala nová kresba uhlem, přičemž vysvětloval: „Víte, s tím vaším portrétem je to fatální, ono to asi bude muset trvat do konce té vojny.“⁴⁷ Na obraze pokračoval i v dalším roce, kdy v průběhu podzimu změnil tón obleku. Kuba tehdy prohodil: „Víte, vy jste se mně vyplatil s tím vaším portrétem, vždyť ty autoportréty, co pořád prodávám, to dělám vždycky jako cvičení před vaším příchodem.“⁴⁸ V červenci 1942 Kuba uznal, že je portrét dokončen, a připsal k němu datum 1938–1942.⁴⁹ Ale i tak se k němu vrátil ještě v listopadu, neboť namalované oči se mu zdály příliš úzké, a další dílčí úpravy prováděl i v roce 1943.

18. Ludvík Kuba, Alena Čížková, 1940. (soukromá sbírka)

19. Ludvík Kuba, Vlasta Čížková, 1940. (soukromá sbírka)

20. Ludvík Kuba portrétuje Vlastu Čížkovou (1940), první verze obrazu. (sbírka Olgy Černušákové)

Portréty Karla, Aleny a Vlasty Čížkových (1940)

Další slánské portréty vznikly koncem jara a v létě roku 1940, kdy malíř ve městě delší dobu pobýval. Přijel sem 18. května a ubytoval se opět u Josefa Čížka. Za čtyři dny už portrétuje *Karla Čížka* v zasedací síni spořitelny (obr. 17).⁵⁰ Obraz je zajímavý i svým námětem, neboť za sedícím ředitelem naznačil průhled do místnosti, kde za stolem vidíme čtveřici mužů – Josefa a Karla Čížkových, Josefa Kyliese a samotného Ludvíka Kubu.

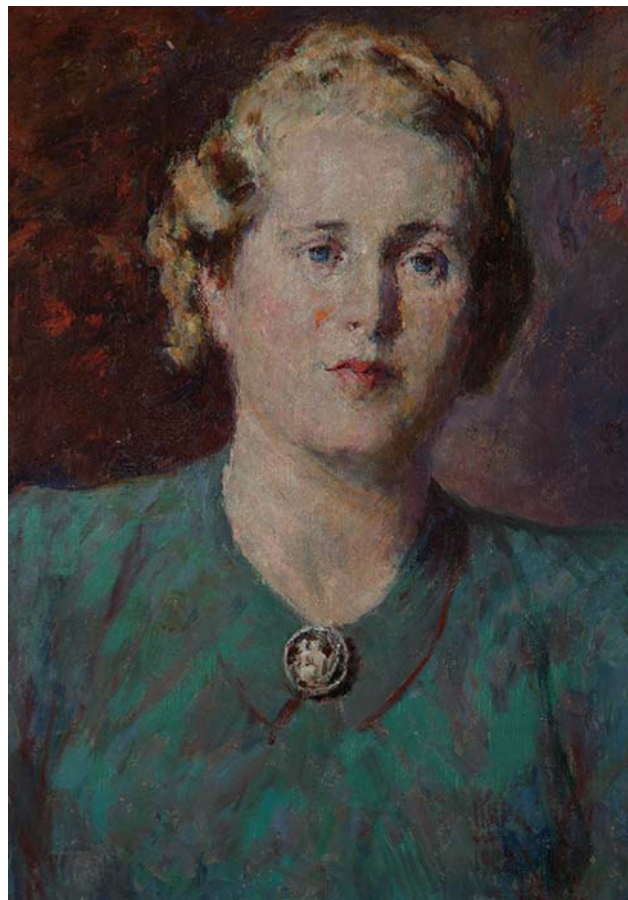
Na začátku června si Kyliies zapisuje: „Kuba je stále ‚u nás‘, portréty Karla a Aleny má již skoro hotové.“⁵¹ Bylo to pozeňnané léto, nejen pro tři pěkné portréty, ale Kuba dobře zapadl do družného života slánských přátel; chodíval s nimi i na pivo do hospody U Rybiček.⁵²

Zatímco podobizna *Aleny Čížkové* (obr. 18),⁵³ jejíž kvalitu oceňoval zejména Kyliies, šla Kubovi poměrně rychle od ruky, s portrétem *Vlasty Čížkové*, z této série patrně umělecky nejzávažnějším, měl potíže. Vlastu maloval čtrnáct dní, během té doby změnil postavení její hlavy, ale stále nebyl spokojen. Krátce ze Slaného – 5. a 6. června – odjel domů do Prahy, aby si „oddechl“.⁵⁴ A když po jeho návratu přišel Josef Čížek do pokoje, kde Kuba maloval, viděl, že má Vlastu posazenu zcela jinak, jak podobiznu znovu opravoval. Kuba pracoval na tomto portrétu ještě 23. 7. a tehdy si posteskl i Kyliiesovi, že se pro něho stal tvrdým oříškem: „... že si jej sestavil do příliš složitého barevného úkolu a natrápil se s ním a zapotil velmi“ (obr. 19).⁵⁵

Kyliies vzpomíná na krásné letní večery s Kubou toho roku ve Slaném. Sešli se u Josefa Čížka a kolem sedmé večerní hodiny společně vycházeli na Háje a pak dál po rovině, kde si Kuba oblíbil široké rozhledy nad Lidicemi (říkával jim Lidičky)⁵⁶ s konturami Českého středohoří na obzoru. Kuba bral s sebou i malířské štafličky, a tak zatímco Josefové okukovali rozbitý řopík, Kuba si načrtl krásnou barevnou studii s pevnůstkou, jež měla tvar velrybí tlamy, s Řípem v pozadí.⁵⁷ Pro úplnost uveďme, že při tomto letním pobytu namaloval Kuba také obraz *Slánské náměstí*.⁵⁸

21. Ludvík Kuba, *Zátiší s dortem a byacintem*, 1943.
(soukromá sbírka)

22. Ludvík Kuba, *Milada Smetáčková*, 1942.
(soukromá sbírka)

Kubova výstava v roce 1943

Výstava umělce (18. 4.–2. 5.)⁵⁹ se ve Slaném uskutečnila i u příležitosti jeho 80. narozenin.⁶⁰ Den před zahájením v moderní budově hudební školy byly do jejího sálu převezeny z muzea výstavní panely, a když skončila hodina rytmiky, začali s instalací. Rozvěsili 47 obrazů převážně ze slánských sbírek. Osmdesátník Kuba dorazil do města ve čtvrtek 29. dubna, dal jej přivést továrník J. J. Pála, který se na přípravách aktivně podílel. Kuba nejprve zavítal do Palaby, kde jej Pála velmi přívětivě přivítal, obdaroval baterkami a pohostil gulášem s černým pivem. Poté společně navštívili výstavu, Kubovi se aranžmá líbilo.⁶¹

Po prohlídce se šel Kuba s přáteli podívat na svou stavební parcelu „V Ráji“, kterou nedávno koupil od stavitele Neumanna⁶² a kde si chtěl postavit dům; sedl si zde na pařez a prohlásil, že je to skvělé místo. Obědvalo se u Josefa Čížka a odpoledne se vydali společně s Josefem Kyliísem a Jiřím Včelákem⁶³ na Slánskou horu, tak jako při první zdejší návštěvě v roce 1933. Druhého dne ráno odjel Kuba do Prahy. Tehdy se také uvažovalo o tom, že bude malovat starostu J. J. Pálu, ale Kuba to odmítl s tím, že portrétování má již dost.

Kubovy osmdesáté narozeniny připomíná i *Zátiší s dortem a hyacintem* (obr. 21).⁶⁴ Kubu chtěli Slánští podarovat mimo jiné dortem, byla válka, másla se nedostávalo, a proto jemu doručený dort byl pouze z ušlehaného bílku. Kuba se revanšoval krásným malým zátiším, které doprovodil dopisem, v němž děkuje za nádherný dort, jenž se v průřezu skvěl jak ryzí zlato ... a omlouvá se, že obraz podepsal on, když dort byl dílem hospodyně Olgy Čížkové.⁶⁵ Se Slaným je také spojena podobizna *Milady Smetáčkové* (obr. 22),⁶⁶ snachy sestry Josefa Čížka, která rovněž navštěvovala Trhlinu.

23. Na Kubově výstavě ve Slaném (1943). (sbírka Olgy Černušákové)

24. Ludvík Kuba, *Orientálka*, 1901.
(soukromá sbírka)

25. Ludvík Kuba, *Měšťanka (Srbka) v Mitrovici*, 1925/1927.
(soukromá sbírka)

Kyliesovy vzpomínky na Kubu / další Kubovy obrazy ve Slaném

K poznání Kubova výtvarného a soukromého světa mohou podstatně přispět vzpomínky Josefa Kyliese. Probrání témat bylo bezpočet – komentář ke vzniku některých podobizen a k charakteru portrétovaných (Josef Svatopluk Machar, Jan Kubelík, Maria Calma-Veselá, Ignát Hermann), Kubův vztah k uměleckým sdružením a spolkům (Umělecká beseda, Mánes), velice cenný je i popis Kubova svědectví o tom, jak se žilo v Sovětském svazu (1937),⁶⁷ vzpomínky na Ažbeho školu v Mnichově, na to, jak jej naučili malovat Rusové, Kubovo „tvoření z barvy“, z její podstaty v plné svítivosti,⁶⁸ hovory o folklóru s brněnským fyziologem a etnografem Vladimírem Úlehlou,⁶⁹ spolupráce s galeristou Jaroslavem Janečkem,⁷⁰ v podstatě výhradním prodejcem jeho obrazů, a také o svízelných počátcích zamýšlené Kubovy monografie. Původně ji měl napsat František Kovárna pro nakladatelství Sfinx, ale nakonec ji vydal právě galerista a nakladatel Janeček v roce 1946.⁷¹

Kyliesovy zápisky jsou také pramenem pro datování některých Kubových pláten. Jako příklad uveďme obraz *Zajíc a bažant*.⁷² Kyliies vzpomíná, jak přijel opět „sedět“ do pražského ateliéru a již při příchodu se jej ptala manželka malíře, zda nečetl telegram, aby nejezdil. Kuba dostal krásného bažanta a zajíce a maluje je dřív, než se to „upeče“. „A tak jsem dělal dnes jenom přísedícího, zatímco Mistr pokrýval velké plátno barevnými skvrnami podle tiše ležících mrtvol zajíce a pestře nádherného bažanta,“ poznamenal si Kyliies, a datace je tak zcela zřejmá.⁷³

Ve slánských rodinách se dochovalo mnoho Kubových děl, patrně nejvíce jich vlastnil Josef Čížek, který již v roce 1916 od Ferdinanda Přenosila koupil *Orientálku* (obr. 24), obraz, který namaloval Ludvík Kuba, když ještě studoval u Ažbeho v Mnichově.⁷⁴ Některé obrazy si Slánští pořídili při první výstavě v roce 1934 – Josef Čížek *Měšťanku (Srbku) v Mitrovici* (obr. 25) a *Korčulu* (obr. 26),⁷⁵ František Bouda pak *Tři dívky z Petrova* a Josef Kyliies *Dvě Vakardky*.

V roce 1936 si Josef Čížek odváží od malíře jeho vynikající plátno *Nedbal diriguje filharmonii* (obr. 27), rovněž získal Kubův *Autoportrét* z roku 1932 (obr. 28),⁷⁶ jeho *Vlastní podobiznu s květinami* (obr. 29)⁷⁷ si Josef Čížek odnesl v roce 1938. V soukromé sbírce je i *Zátiší se zeleninou* z roku 1934 (obr. 30) a *Květinové zátiší* (obr. 31), které Kuba vytvořil v roce 1939. I Josef Kyliies měl Kubovy obrazy – např. *Zátiší s jablky a citrony* (obr. 32), *Vlastní podobiznu (hlavu)* (obr. 33), *Zátiší s modrou kyticí* (obr. 34). A další plátna si pořídili ostatní Kubovi příznivci, vždyt výstava v roce 1943 byla v drtivé většině uspořádána ze slánských zdrojů.

26. *Ludvík Kuba, Korčula, 1932. (soukromá sbírka)*

Ludvík Kuba a zasedání Trhliny / Jedna „kubovská“

Vedle pracovních pobytů Kuby ve Slaném je třeba připomenout jeho návštěvy ryze přátelské, při vepřových ho-
dech nebo o slánském posvícení, kdy přicházel se svou chotí do kanceláře Josefa Čížka, ve které velký bohatě prostřený
stůl očekával hosty.

Na první zabijačku v roce 1936 (16. 2.)⁷⁸ dorazil mezi trhlináře Kuba s chotí; druhá, v únoru následujícího roku,⁷⁹
probíhala již za širšího okruhu přátel, tehdy přibyli hollaristé – T. F. Šimon, František Kobliha a Alois Moravec, který
všechny přítomné osobitým způsobem bavil. Kuba přijížděl do Slaného i na posvícení, třeba v roce 1938 (11. 9. 1938, tedy
v pohnuté době před Mnichovem, kdy všichni byli plni obav). Rozpovídal se tehdy o tanci, který je podle něho základem
všeho umění, imituje pohyb ve vesmíru, je to stále podvědomá snaha pohybu kolem společné osy.

Kyliesovi i Josefu Čížkovi imponovala Kubova pohotovost ve vyjadřování, jeho vtipné bonmoty, které doprová-
zely každé setkání. A Kylies ve svých vzpomínkách jimi ... pod názvem *Jedna Kubovská* ... zpestřuje jedinečná posezení
s Kubou, ať už to bylo v jeho pražském ateliéru, nebo mezi přáteli ve Slaném. Jako příklad uveďme třeba epizodu z jeho
prvního pobytu ve Slaném, jak ji zapsal Kylies: „20. června 1934 maloval Mistr Kuba Kostelní ulici (dnes Štechova) s kos-
telem. Šel kolem penzista Vráta Ždímal, očihoval malíře, jak od plátna odskakuje a zase s jistotou posazuje štětcem barvy,
a odhadl, že to bude asi nějaký machr. Řekne: ‚Maucta.‘ Mistr nic! Dodá si odvahy a ptá se: ‚Mistře, nač přijde takovej
obraz?‘ Mistr Kuba krátce: ‚Na zeď!‘ Ždímal je nedoslýchavý, opětuje otázku: ‚Nač jako ten obraz přijde?‘ A Mistr, který je
nerad v práci rušen, houkne mu do uší: ‚No, na zeď.‘ A Ždímal zmizel v mžiku jako pára.“ Nevelké plátno *Ulička ve Slaném*
(obr. 8) se dodnes nachází v jedné ze slánských soukromých sbírek.⁸⁰

27. Ludvík Kuba, *Nedbal diriguje filharmonii*, 1921. (soukromá sbírka)

28. Ludvík Kuba, Autopotrét, 1932.
(soukromá sbírka)

29. Ludvík Kuba, Vlastní podobizna s květinami, 1938.
(soukromá sbírka)

Závěr

Tragický odchod Josefa Čížka (†1945 Terezín) a zejména smrt Josefa Kylviese (†1946) rozvolňuje spojení Kuby se Slaným, kontakty pak už udržuje jen s Karlem Čížkem a navíc přibývají léta. V roce 1953 Kubovi u příležitosti jeho 90. narozenin zahajuje výstavu slánský rodák V. V. Štech, tři roky nato Kuba umírá.

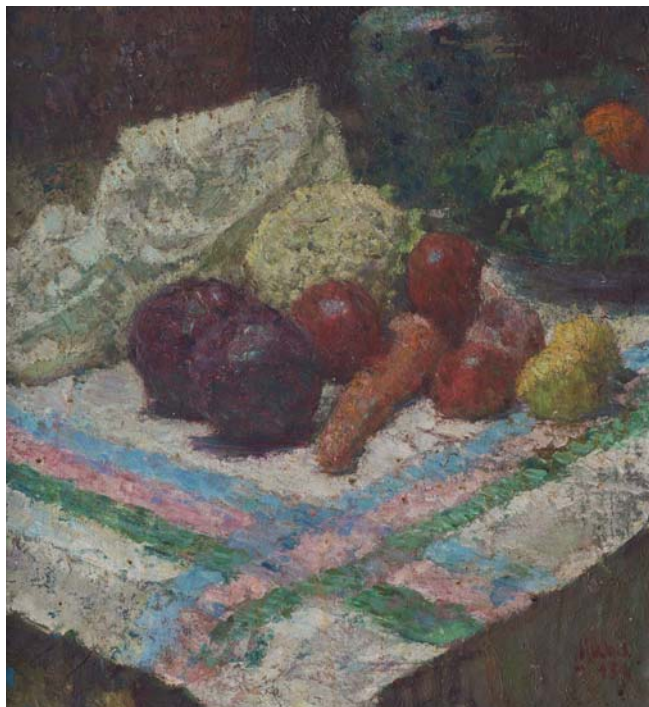
Když rekapitulujeme vztah Ludvíka Kuby ke Slanému, je třeba si na prvním místě uvědomit, že přichází sem do města již jako sedmdesátník, sice čiperný a duševně velice aktivní, ale to podstatné z jeho tvorby je přece jen za ním – melografické monumentální dílo *Slovanstvo ve svých zpěvech*, bezpočet cest po slovanském světě, které byly svázány s malbou, a také významné malířské cykly – třeba o České filharmonii atd. Chceme-li charakterizovat toto jeho tvůrčí období, uplatňuje se v něm zejména jeho zájem o čínské umění (přátelství s Vojtěchem Chytillem), jehož plodem je také zmíněná výstava v roce 1935. Pokud se jedná o umělecký význam série podobizen Kubových slánských přátel, ten bude třeba posoudit v souvislostech celého jeho portrétního díla, i když v rámci regionu mají logicky dominantní postavení.

Samozřejmě, že důležitým momentem je vlastní mecenát Slánských, kteří pomáhali Kubovi důstojně ustát těžkosti doby; Kuba vděčně vítal i „proviantní“ pomoc Josefa Kylviese. Ale na prvním místě bylo jistě přátelství a neskrývaný obdiv Slánských k této znamenité osobnosti. A byl to spiritus agens Trhliny Josef Kylvies, který ve svých vzpomínkách zaznamenal jako zasvěcený znalec umění v podstatě všechna společná setkání. Byl to on, kdo zachytil autentické názory Ludvíka Kuby, které nemohly být publikovány proto, že byly příliš osobního rázu, nebo byly politicky neúnosné (Kubovy vzpomínky na návštěvu Sovětského svazu) – takové názory by v knize *Zaschlá paleta* nemohly nikdy vyjít.

Slánská setkávání tak představují doposud neznámý, ale podle našeho soudu nejen podstatný kamínek mozaiky košaté a monumentální osobnosti Ludvíka Kuby, ale také důležitou kapitolu v novodobých kulturních dějinách Slaného.

Poděkování

Město Březnice a město Slaný děkují potomkům Josefa a Karla Čížkových i Josefa Kylviese a také Martinu Otavovi za veškerou pomoc při realizaci výstavy.

30. Ludvík Kuba, *Zátiší se zeleninou*, 1934.
(soukromá sbírka)

31. Ludvík Kuba, *Květinové zátiší*, 1939.
(soukromá sbírka)

Poznámky

¹ Josef Kyliès, Čtení o Ludvíku Kubovi, *Světlo – Občan*, 16. 4. 1943.

² Miroslav Míčko, Vítězslav Nezval, Jaroslav Seifert, V. V. Štech, *Ludvík Kuba – malíř*, Praha 1946.

³ Veronika Hulíková et al., *Ludvík Kuba 1863–1956, poslední impresionista*, Praha, Národní galerie v Praze, 2013.

⁴ Ještě částečně před výstavou v Národní galerii vycházely ve *Slánské radnici* příspěvky Vladimíra Přibyla a Olgy Černušákové, Trhlina ve Slaném... o tom, jak město Slaný přispělo k rozvoji českého výtvarného umění. Ludvíka Kuby se týkají zejména články: Čína ve Slaném, *Slánská radnice*, 3/2013, s. 15; Ludvík Kuba o Polabských Slovanech, *Slánská radnice*, 8/2013, s. 15; Ludvík Kuba (I.–III.), *Slánská radnice*, 10/2013, 11/2013 a 1/2014, vždy na s. 15.

⁵ Ludvík Kuba, *Zaschlá paleta*, Praha 1958. Vzpomínky vznikly díky pomoci jeho syna Ludvíka M. Kuby v roce 1953, srv. Jaromír Doležal, Poslední léta a dny Ludvíka Kuby, *Literární noviny*, 20/1957, s. 9.

⁶ Korespondence adresovaná Karlu Čížkovi z let 1931 až 1956 a objemnější konvolut dopisů Josefu Čížkovi z období 1934 až 1944, přičemž poslední je datován 4. 7. 1944. Po roce 1940 byl vztah Josefa Čížka a Ludvíka Kuby natolik blízký, že se v dopisech oslovovali „strýčkou“.

⁷ Josef Kyliès (* 1890, † 1946), sokolský činovník, malíř, hudebník, jeden z hlavních organizátorů kulturního života ve Slaném. Čtyři díly jeho vzpomínek: *Sny a život* z let 1934 až 1946 (přičemž I. díl zahrnuje období 22. 2. 1934–26. 7. 1936, II. díl 26. 7. 1936–28. 10. 1938, III. díl 8. 11. 1938–1942, IV. díl 4. 3. 1942–únor 1946; dále citujeme *Kyliès (I.)*, *Kyliès (II.)* atd.) jsou uloženy v soukromí rodiny a nejsou badatelům zatím přístupné.

⁸ Josef Čížek (* 1883, † 1945), čelný představitel slánského Sokola, kulturní činitel a mecenáš umění, majitel dřevařského podniku a sběratel obrazů Ludvíka Kuby. V jeho rodinné pozůstalosti vedle zmíněné korespondence nalezneme také řadu krátkých vzpomínek o vztahu Kuby ke Slanému.

⁹ K historii Trhliny viz série článků Vladimíra Přibyla a Olgy Černušákové ve *Slánské radnici*, které jsou dostupné na webu http://pamatky.slany.cz/images/stories/fruit/Trhlina_II_XIX.pdf (vyhledáno 26. 1. 2015).

¹⁰ Vladimír Přibyl, Olga Černušáková, Trhlina ve Slaném (II.) – Václav Fiala, *Slánská radnice*, 6/2012, s. 15.

¹¹ Vladimír Přibyl, Olga Černušáková, Trhlina ve Slaném (III.) – Jaroslav Vojna, *Slánská radnice*, 7/2012, s. 15.

¹² Vladimír Přibyl, Olga Černušáková, Trhlina ve Slaném (VII.) – Richard Lauda, *Slánská radnice*, 2/2013, s. 15.

¹³ Vladimír Přibyl, Olga Černušáková, Trhlina ve Slaném (XIV.) – Josef Krejsa, *Slánská radnice*, 9/2013, s. 15.

¹⁴ Vladimír Přibyl, Olga Černušáková, Trhlina ve Slaném (V.) – Karel Vik, *Slánská radnice*, 11/2012, s. 15.

¹⁵ Vladimír Přibyl, Olga Černušáková, Trhlina ve Slaném (XI.) – Alois Moravec, *Slánská radnice*, 6/2013, s. 15.

¹⁶ Vladimír Přibyl, Olga Černušáková, Trhlina ve Slaném (IX.) – tři malířky, *Slánská radnice*, 4/2013, s. 15.

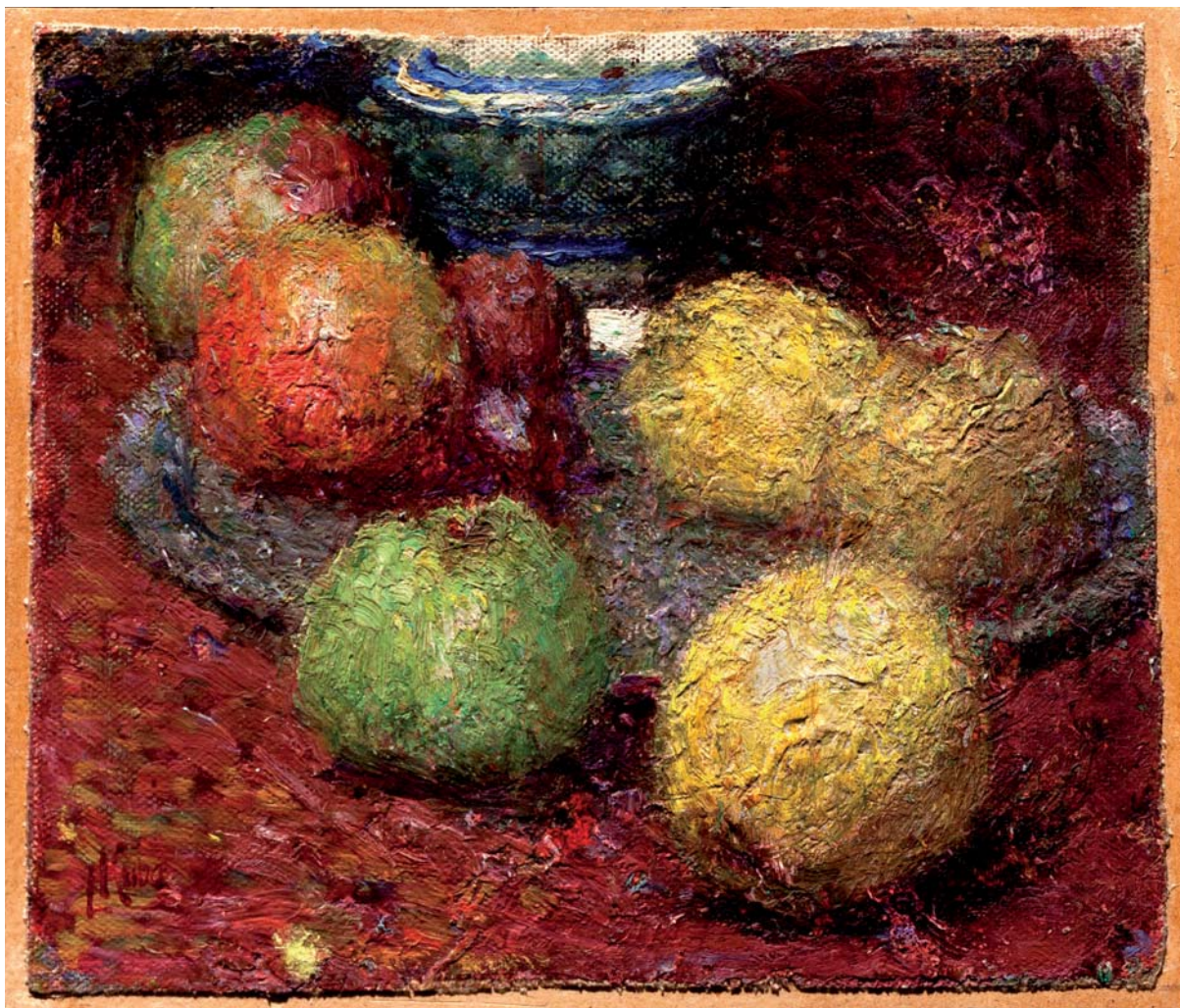
¹⁷ Vladimír Přibyl, Olga Černušáková, Trhlina ve Slaném (XII.) – T. F. Šimon a hollaristé, *Slánská radnice*, 7/2013, s. 15.

¹⁸ Vladimír Přibyl, Olga Černušáková, Trhlina ve Slaném (IV.) – Slaný v šesti letech, *Slánská radnice*, 8/2012, s. 15.

¹⁹ Z Kubovy korespondence Karlu Čížkovi vyplývá, že jeho zájem navštívit Slaný je staršího data. Viz Kubova pohlednice (16. 11. 1931) a dopis (13. 2. 1932), ve kterém nabízí svou knihu *Čtení o starém Srbsku*. V březnu 1933 byl Karel Čížek na valné hromadě Ústřední banky československých spořitelů v Praze a tehdy společně s ředitelem spořitelny v Břežnici Františkem Konečným navštívili Kubu v jeho ateliéru v Karlíně. Karel Čížek vzpomíná, jak stěny ateliéru byly ozdobeny množstvím obrazů, ze kterých jej nejvíc zaujal portrét Macharův, Kubovy ženy Olgy s malým synkem, malba jihoslovenské srbské selky v národním kroji a zaznamenal i dva nebo tři obrazy z Českého Krumlova. Následovalo pozvání do Slaného a Kubův dopis 7. 5. 1933, ve kterém stanovil datum svého příjezdu na jednu květnovou neděli; ale nakonec se vše přesunulo na podzim – 15. 10. 1933.

²⁰ Karel Čížek (* 1881, † 1959), vrchní ředitel spořitelny ve Slaném, která pod jeho vedením významně podporovala rozvoj umění ve městě, se výrazně podílel na aktivitě Trhliny.

32. Ludvík Kuba, *Zátiší s jablky a citrony*, 1936. (soukromá sbírka)

²¹ Z tohoto dne pochází i řada fotografií ve sbírce Olgy Černušákové.

²² Ve Slaném Kubu s rodinou hostil Josef Čížek; ten den odpoledne se rozjeli autem za památkami – barokní architektura ve Zlonicích, park v Budenicích, hrad v Budyni nad Ohří – a putování zakončili v Roudnici nad Labem.

²³ JUDr. Ludvík Mario Kuba († 1996), syn malíře Ludvíka Kuby, právník; autor publikace *Melografické drama Ludvíka Kuby*, Břežnice 1980.

²⁴ Před příjezdem do Slaného pobýval Ludvík Kuba v Třebosíně u Netvořic; o slánském pobytu viz *Kylios (I.)*, s. 53. Z této Kubovy návštěvy Slaného se zachovaly i fotografie, na kterých je průvodkyně malíři a jeho ženě Olze mladičká Vlasta Čížková.

²⁵ Během pobytu Kuby ve Slaném za ním přijela dvakrát manželka, bylo to vždy v neděli (patrně 17. a 24. 6). Tehdy společně s hostiteli vyjžděli za památkami do okolí (poprvé do Šternberka a Smečna, podruhé do Panenského Týnce, Slavětína a Peruce).

²⁶ Miroslav Míčko et al., *Ludvík Kuba – malíř* (pozn. 2), s. 148. Dnes v soukromém majetku; obraz namaloval Kuba 20. 6. 1934.

²⁷ V monografii Miroslav Míčko et al., *Ludvík Kuba – malíř* (pozn. 2), s. 147 je uvedeno chybné datum 1933. Z průběhu malby se zachovaly fotografie, na kterých je Kuba obklopen zvědavci. Obraz zakoupila Městská spořitelna pro slánské muzeum, kde je uložen dodnes. Z té doby pochází také Kubova kresba *Pod Slánskou horou*, viz Miroslav Míčko et al., *Ludvík Kuba – malíř* (pozn. 2), s. 81, s. 148. O výstavě viz *Kylios (I.)*, s. 66.

²⁸ Obraz v soukromém majetku, viz *Kylios (I.)*, s. 53.

²⁹ Miroslav Míčko et al., *Ludvík Kuba – malíř* (pozn. 2), s. 147 – obraz patrně uveden pod názvem *Podobizna paní O. Č.*; na obraze čte portrétovaná právě jednu z knih Ludvíka Kuby.

³⁰ V dopise Kuby Josefu Čížkovi (30. 4. 1934) malíř navrhl název výstavy *Ze slovanského světa*, zpočátku uvažoval o 120 obrazech, psal o potřebě výroby asi 60 ráků. V dalším dopise (2. 7. 1934) uvažuje o 80 dílech s tím, že výstava bude mít oddíl – Bosna, Dalmácie, Staré Srbsko, Makedonie, Bulharsko, Lužice, Slovensko a Karpatská Rus. Kuba píše z Karlových Varů na konci srpna Čížkovi, že se vrátí do Prahy v pondělí 3. 9. 1934, jeden den si nechá na poslední přípravu a že 5. září si mohou ze Slaného pro obrazy „poslat“.

³¹ Snad malba *Slánský kostel*, nebo malý obraz *Ulička ve Slaném*.

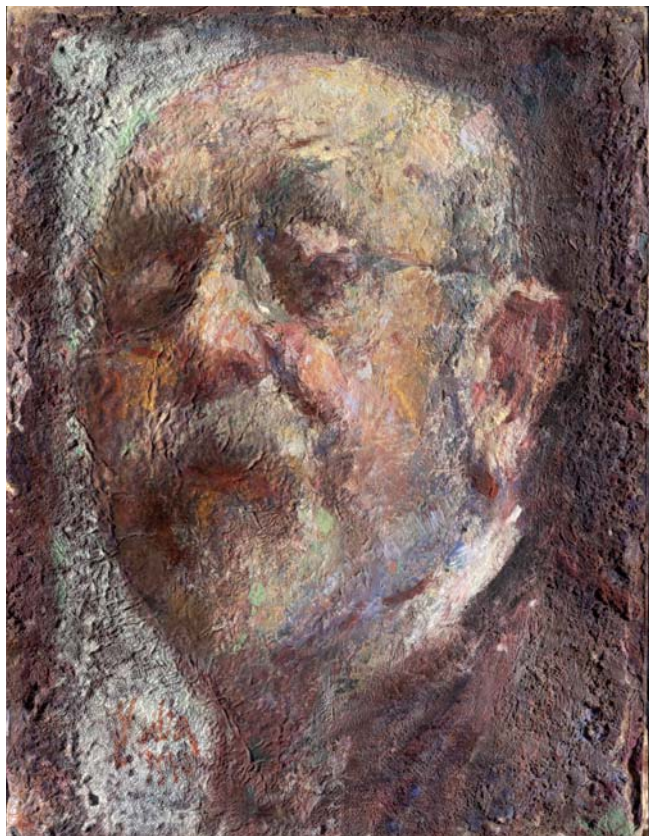
³² Výstavu připravoval Kuba přes léto a ve svém dopise Josefu Čížkovi (2. 7. 1934) navrhuje, a to s ohledem na náklady s ní spojené (výroba ráků atd.), zda by slánská sokolová neprojednali také s okolními jednotami, aby obdobná přehlídka proběhla i na jiných místech. V závěru příprav pobýval Kuba v Karlových Varech, Zeppelinova ul., hotel Kyjev (viz jeho dopis ze dne 2. 9. 1934 adresovaný Josefu Čížkovi). K výstavě byl vydán tištěný seznam obrazů s úvodním textem od Josefa Kyliase, který také zhotovil plakát. V monografii Miroslav Míčko et al., *Ludvík Kuba – malíř* (pozn. 2), s. 99 chybně uveden jako datum výstavy rok 1932.

³³ Ludvík Kuba, *Moje Čína, Dílo*, roč. XXXI., 1940; později stať vychází jako soukromý tisk (1946), naposledy přetištěna v Kubových pamětech *Zaschlá paleta* (pozn. 5), s. 332–358.

³⁴ Kuba píše Josefu Čížkovi (3. 6. 1935), že Chytil se již vrátil z Číny a do Prahy přijede kolem 16. 6. 1935. Kuba zároveň sděluje, že Chytil bude po Čechách pořádat výstavy a přiváží „mnoho beden“ čínského umění. Rovněž mu nabízí možnost uspořádat výstavu ve Slaném a získává souhlas. V dopise z 18. 10. 1935 Kuba oznamuje, že dohodl s Chytillem, aby slánská výstava nebyla pojištěna (to by bylo asi pro pořadatele neúnosné), a že s ním zároveň domluvil, že výstavu nejen zahájí, ale bude mít i přednášku o čínském umění.

³⁵ O Chytilovi a slánské výstavě viz *Kylios (I.)*, s. 212, 226. Více o čínské výstavě ve Slaném viz Vladimír Příbyl, Olga Černušáková, Trhlina ve Slaném (VIII.) – Čína ve Slaném, *Slánská radnice*, 9/2013, s. 15; plakát k výstavě navrhl Josef Kylios (ve sbírkách Vlastivědného muzea ve Slaném). Z Kubovy korespondence vyplývá, že komunikace s Vojtěchem Chytillem nebyla pro jeho zdravotní problémy jednoduchá. A výstava ani neskončila „korektně“, neboť Chytil nebyl k zastavení. Kuba se v dopise (6. 12. 1935) Josefu Čížkovi omlouvá za potíže, které mu pořádáním této výstavy způsobil. A tak zatímco výstava i po plánovaném termínu zůstávala ve Slaném, píše Kuba, že Chytil je již druhý týden v Svrbicích, odkud se mu už dvakrát ozval ... „Řádky sice velmi lyrické, ale zmatené, a to s příslibem, že se chce léčit a vyléčit.“ Kuba mu odpovídá v přísně „tatínkovském“ tónu a svěřuje se do Slaného, že si s ním již neví rady, že mu dělá i jinak

33. Ludvík Kuba, *Vlastní podobizna – hlava*, 1943.
(soukromá sbírka)

34. Ludvík Kuba, *Zátiší s modrou kyticí*, 1941.
(soukromá sbírka)

nesnáze. „Ale mám ho přes to vše rád,“ končí své postesknutí Kuba. Vojtěch Chytil zemřel v bratislavské nemocnici 9. 5. 1936; o této významné osobnosti připravuje monografii kurátorka čínských sbírek Národní galerie Mgr. Michaela Pejčochová, Ph.D.

³⁶ Vladimír Příbyl, Olga Černušáková, Trhlina ve Slaném (XIII.) – Ludvík Kuba o Polabských Slovanech, *Slánská radnice*, 8/2013, s. 15.

³⁷ *Obraz Hrob Michala Hórnika* v Budyšině, který se nachází ve slánském muzeu, představuje skicu k výpravnějšímu dílu (se stafáží) z muzea v Budyšině. Viz Ludvík Kuba, *Čtení o Lužici (cesty z roků 1886–1923)*, Praha 1925. Pro Jurije Łuščanského, který se soustavně zabývá dílem Ludvíka Kuby ve vztahu k Lužickým Srbům, byl tento obraz do roku 2013, kdy jsme jej prezentovali ve slánském muzeu, neznámým dílem.

³⁸ Viz *Kylios (II.)*, s. 238, 242, 250, 301.

³⁹ Ludvík Kuba, Západní hranice Slovanstva, *Slánský obzor*, XLV., 1937/2, s. 27–38.

⁴⁰ Ludvík Kuba, *Čtení o Polabských Slovanech*, Společnost přátel Lužice, 2012.

⁴¹ *Ibidem*, s. 104–108.

⁴² O věznění Josefa Kyliese viz Blanka Stehlíková, Josef Kylios (19. 3. 1890 – 16. 6. 1946), *Tereziánské listy* 28 (2000), s. 23–40.

⁴³ Miroslav Míčko et al., *Ludvík Kuba – malíř* (pozn. 2), s. 148, obr. 193; zachovala se fotografie z portrétování Josefa Čížka od dr. Pavláska. O vzniku portrétu viz *Kylios (I.)*, s. 186. Portrét také prezentován na *Výstavě kreseb, akvarelů a olejů Ludvíka Kuby* ve výstavní Síni umění – Hollar (září – říjen 1939), v katalogu nepřesně uvedeno datum 1934.

⁴⁴ Viz *Kylios (III.)*, s. 42.

⁴⁵ Miroslav Míčko et al., *Ludvík Kuba – malíř* (pozn. 2), s. 151, obr. 195. Viz *Kylios (II.)*, s. 311.

⁴⁶ Viz *Kylios (III.)*, s. 163.

⁴⁷ Viz *Kylios (III.)*, s. 215.

⁴⁸ Viz *Kylios (III.)*, s. 343 (7. 10. 1941).

⁴⁹ Viz *Kylios (IV.)*, s. 58 (3. 7. 1942), tento portrét byl vystaven na posmrtné výstavě Josefa Čížka a Josefa Kyliese v sokolovně v roce 1946.

⁵⁰ Miroslav Míčko et al., *Ludvík Kuba – malíř* (pozn. 2), *Podobizna pana K. Č.*, s. 152.

⁵¹ Viz *Kylios (III.)*, s. 172 (6. 6. 1940).

⁵² Dnes slánská restaurace U Zlatého kapra, Wilsonova 581.

⁵³ Miroslav Míčko et al., *Ludvík Kuba – malíř* (pozn. 2), *Podobizna slečny A. Č.*, s. 152.

⁵⁴ 8. 6. 1940 však byl Kuba opět ve Slaném, neboť jak poznamenal Josef Čížek, toho dne zapsal Vlastě Čížkové, kterou portrétoval, do notového sešitu text lidové písně „Každý se nám diví“ ... přičemž ji přehrál na klavír.

⁵⁵ Miroslav Míčko et al., *Ludvík Kuba – malíř* (pozn. 2), *Podobizna slečny V. Č.*, s. 152, obr. 194. Viz *Kylios (II.)*, s. 203; zachovala se nám fotografie, která zachytila Kubu, jak portrétuje Vlastu Čížkovou (27. 7. 1940). Když se Kuba ptal, co je za fotografii dlužen, fotograf skromně odpověděl, že jen podpis na fotografii ... „Hm, jen podpis, to je docela málo.“ Druhý den přinesl pěkné malé zátiší.

⁵⁶ Lidice u Slaného, kdysi Lidice Menší, proto také pro Kubu – *Lidičky*; dnes několik usedlostí u kostela sv. Jakuba Většího. Nezaměňovat s Lidicemi u Kladna – obcí, která byla v roce 1942 srovnána nacisty se zemí.

⁵⁷ Viz *Kylios (III.)*, s. 204–206.

⁵⁸ Viz *Kylios (III.)*, s. 207.

⁵⁹ Viz *Kylios (IV.)*, s. 153. O Kubově výstavě referoval Kylios a Včelák – Josef Kylios, Zahájení výstavy Ludvíka Kuby ve Slaném; Jiří Včelák, Hudebník na výstavě Ludvíka Kuby, *Světlo – Občan*, 23. 4. 1943.

⁶⁰ U příležitosti Kubových narozenin bylo jedno číslo měsíčníku Jednoty umělců výtvarných v Praze – *Dílo*, (1943, 4–5) věnováno Kubově tvorbě, viz články: V. V. Štech, Ludvík Kuba, s. 77–89; Rudolf Rouček, Doslov ke Kubovým autoportrétům, akvarelům a kresbám, s. 90–110; Štěpán Jež, Kubovy stati o umění,

35. Ludvík Kuba na Slánské hoře (1941). (sbírka Olgy Černušákové)

s. 111–115. Proběhla také výstava jeho obrazů ve výstavní síni SALON VÝTVARNÉ DÍLO (15. 4. – 16. 5.); v lednu 1943 Kuba píše Josefu Čížkovi, že pro pražskou výstavu potřebuje zapůjčit *Autoportrét s květinami*, na jeho „pražské prezentaci“ mu záleželo.

⁶¹ Z prohlídky se dochovala řada fotografií od Jana a Svatopluka Čížka (v archivu Olgy Černušákové) a Václava Krupičky (ve sbírce slánského muzea).

⁶² Karel Neumann (* 1870, † 1949), slánský stavitel a architekt.

⁶³ Jiří Včelák (* 1904, † 1981), významný hudebník, dlouholetý ředitel slánské hudební školy, aktivní člen Trhlíny. O Včelákovi více viz Miloslav Jaroš, Zikmund Polášek, Ohlédnutí za výraznými postavami slánského kulturního života v první polovině dvacátého století, *Slánský obzor*, 5 (105), 1997, s. 133–140, o Jiřím Včelákovi na s. 136–140.

⁶⁴ Obraz v soukromé sbírce.

⁶⁵ Dopis Ludvíka Kuby Olze Čížkové ze dne 3. 4. 1943.

⁶⁶ Uměleckohistorické veřejnosti je známa pod jménem Milada Lejsková-Matyášová. Viz *Kyliés (IV.)*, s. 86 (18. 10. 1942).

⁶⁷ Viz *Kyliés (II.)*, s. 232–238. Zcela zásadní charakteristika situace v tehdejší Sovětském svazu, kterou cituje Veronika Hulíková et al., *Ludvík Kuba 1863–1956* (pozn. 3), s. 152, 153.

⁶⁸ O Ažbeho škole Kuba více v knize *Zaschlá paleta* (pozn. 5), s. 189–210.

⁶⁹ Prof. PhDr. Vladimír Úlehla (* 1888 Vídeň, † 1947), profesor fyziologie rostlin na PřF MU v Brně, ekolog, filozof, etnograf, průkopník vědeckého filmu ... o setkání s ním viz *Kyliés (III.)*, s. 242; *Kyliés (IV.)*, s. 7.

⁷⁰ Bližší kontakty s galeristou a nakladatelem Jaroslavem Janečkem – legionářem a penzionovaným důstojníkem – navázal Kuba na sklonku podzimu 1940, do ateliéru mu jej tehdy přivedl malíř Jan Čumpelík. Janeček otevíral v Praze na Jungmannově náměstí (čp. 17) galerii – SALON VÝTVARNÉ DÍLO, kde vystavoval Kubovy obrazy; v roce 1943 tam také proběhla Kubova výstava k jeho 80. narozeninám. Viz *Kyliés (IV.)*, s. 215.

⁷¹ Miroslav Míčko et al., *Ludvík Kuba – malíř* (pozn. 2).

⁷² *Dílo*, 1943, 4–5; reprodukce na s. 111.

⁷³ Viz *Kyliés (III.)*, s. 354 (16. 11. 1941), *Kyliés* zápis doprovodil kresbou.

⁷⁴ Dnes v soukromé sbírce, vyšla také na barevné pohlednici.

⁷⁵ Reprodukován v knize: Ludvík Kuba, *Čtení o Dalmácii (Cesty a studie z roku 1890–1912)*, 1936, na s. 160. Existuje korespondence mezi L. Kubou a J. Čížkem ohledně zapůjčení obrazu pro fotografování.

⁷⁶ Josef Čížek k obrazu poznamenal, že Kuba mu řekl: „Víte, to je školní cvičení, to když se někdy na něco chystám, tak se chci přesvědčit, co dovedu, a dělám takovéto cvičení.“ A když se Josef Čížek zeptal, co bude za ten obraz dlužen, vznikla další „kubovská“ – Mistr s tváří překvapenou odpověděl: „Tak já si myslím, že je to kupec, a on zatím chce zůstat dlužen.“

⁷⁷ Miroslav Míčko et al., *Ludvík Kuba – malíř* (pozn. 2), s. 150, obr. 171.

⁷⁸ *Pamětní kniha uměleckého odboru Sokola Slaný, I. díl (1936–1938)*, s. 13–17, rukopis v soukromé sbírce – ilustrace od Josefa Kyliése.

⁷⁹ *Ibidem*, s. 70–96, rukopis v soukromé sbírce – kresby ze setkání od Josefa Kyliése. Ve sbírce Olgy Černušákové se dochovaly autentické filmové záběry z tohoto setkání.

⁸⁰ Viz *Kyliés (I.)*, s. 51.

Ludvík Kuba a Slaný

*Průvodce stejnojmennou výstavou v Galerii Ludvíka Kuby v Březnici
a ve Vlastivědném muzeu ve Slaném v roce 2015.*

Text Vladimír Příbyl a Olga Černušáková, foto Pavel Vychodil a archiv.
Historické fotografie ze sbírky Olgy Černušákové.
Grafická úprava Ivo Horňák.

ISBN 978-80-905346-3-6

Vydalo © město Slaný 2015 za podpory města Březnice. Tisk KOČKA Slaný.

Slaný

Březnice

Středočeský kraj

